

KONTEKSTUALISERING OG APOLOGETIKK I APOSTELGJERNINGENE OG I VÅR EGEN TID

En analyse av Timothy Kellers misjonale bidrag

Førsteamanuensis, ph.d. cand.theol. Lars Dahle

Resumé: Utviklingen av en misjonal tenkning og praksis for en sekulær, skeptisk kontekst er et sentralt og aktuelt missiologisk tema. Den kjente evangelikale pastoren og forfatteren Timothy Keller er en praktisk utøvende missiolog som har gitt et innflytelsesrikt bidrag til dette temaområdet. Keller er blitt omtalt som ledende strateg og innovativ entreprenør innenfor holistisk bymisjon. Med utgangspunkt i sin rolle som bymisjonær på Manhattan, har Keller utviklet en profilert tilnærming preget av Apostelgjerningene som misjonal inspirasjonskilde, kontekstualisering som misjonalt prinsipp, samt apologetikk som misjonal praksis. Denne artikkelen presenterer en analyse av dette sentrale bidraget, med vekt på (a) apostlenes misjonale tilnærming, (b) kontekstualisering som en målrettet kommunikativ prosess, samt (c) en helhetlig apologetisk tilnærming til sekulære skeptikere.

1. Innledning

Den amerikanske missiologen Michael W. Goheen har høstet anerkjennelse for læreboka *Christian Mission Today: Scripture, History and Issues*. Her løfter han frem en rekke sentrale og aktuelle *issues* for global kristen misjon i vår tid: *holistic mission, faithful contextualization, towards a missiology of Western culture, a missionary encounter with world religions, urban mission*, samt *missions* (Goheen 2014).

Den profilerte amerikanske pastoren og forfatteren Timothy Keller har gjennom sin forkynnelse, sitt forfatterskap og sitt entreprenørskap levert et innflytelsesrikt bi-

drag til flere av disse sentrale problemstillingene. På tross av dette, er Kellers bidrag som *praktisk utøvende missiolog*¹ så langt ikke blitt presentert og analysert i en nordisk missiologisk kontekst. Keller oppsummerer selv sentrale misjonale utfordringer i en aktuell vestlig sekulær og pluralistisk kontekst på følgende måte:

The basic concepts of the gospel—sin, guilt and accountability before God, the sacrifice of the cross, human nature, afterlife—are becoming culturally strange in the West for the first time in 1500 years. As Leslie Newbiggin has written, it is time now to ‘think like a missionary’—to formulate ways of communicating the gospel that both confront and engage our increasingly non-Christian Western culture. How do we make the gospel culturally accessible without compromising it? How can we communicate it and live it in a way that is comprehensible to people who lack the basic ‘mental furniture’ to even understand the essential truths of the Bible?²

En nærlesing av Keller bekrefter at disse temaene står sentralt i hans forfatterskap, ikke minst med utgangspunkt i Apostelgjerningene som inspirasjonskilde, kontekstualisering som prinsipp og apologetikk som praksis. På bakgrunn av dette har denne artikkelen følgende problemstilling:³ *Hvilket misjonalt bidrag gir Timothy Keller gjennom sin tilnærming til kontekstualisering og apologetikk i Apostelgjerningene og i vår egen tid?* For å besvare denne problemstillingen, har jeg valgt sentrale deler av Kellers aktuelle forfatterskap som mitt primærmateriale. Etter en analyse av Keller som praktisk utøvende missiolog som bakgrunn, inneholder andre deler selve analysen av Kellers missiologiske bidrag. Til slutt følger oppsummering og utblikk.

2. En analyse av Timothy Kellers rolle som praktisk utøvende missiolog

2.1 Kellers misjonale innflytelse

Christianity Today fremhevet i mars 2017 at Timothy Keller »is among the most influential Reformed leaders in the United States [...], known for his conciliatory tone, mission focus, and apologetics«.⁴ I et profilert intervju i *New York Times* julen 2016 ble han omtalt som »an evangelical Christian pastor and best-selling author who is among the most prominent evangelical thinkers today«.⁵ Det er flere grunner til Kellers betydelige misjonale innflytelse innenfor amerikansk kontekst og i den globale evangelikale kristenheten.

For det første er Keller kjent som grunnleggeren av Redeemer Presbyterian Church på Manhattan i New York.⁶ Dette er en urban evangelikal menighet som »has been featured in *The New York Times* and *The Wall Street Journal*«⁷ fordi den på en særlig måte har tiltrukket seg urbane unge kristne fagfolk og urbane sekulære søkere. Keller

oppsummerer menighetens hovedbudskap på følgende måte: »We are more lost than we could have ever imagined but more loved than we ever dared to hope.«⁸

For det andre er Keller kjent som en profilert evangelikal forkynner, både lokalt i sin menighet, gjennom populære podcasts, samt nasjonalt og globalt.⁹ Som forkynner er han primært klassisk tekstutleggende (»expository«) i sin tilnærming, sammen med et gjennomgående kristologisk fokus, en tydelig samtidshorisont og en klar sjelesørgerisk intensjon.¹⁰ Disse sentrale momentene er naturlig nok også kjennetegnende både for Kellers prekenlære (2015b) og for hans bok om bønn (2015a).

For det tredje er Keller kjent som en bestselgende evangelikal forfatter, med et økende antall publikasjoner de siste årene. Flere av hans bøker er blitt inkludert i *New York Times* anerkjente bestselgerlister, nemlig *The Reason for God*, *The Prodigal God* og *Prayer*. Kellers forfatterskap spenner vidt, fra flere apologetiske bøker – via en rekke titler om kristen spiritualitet, kommunikasjon og tjeneste i en sekulær kultur – til en omfattende håndbok i »urban mission«.¹¹

For det fjerde er Keller kjent som en evangelikal entreprenør. Sammen med de kjente evangelikale reformerte lederne Don Carson og John Piper, etablerte Keller The Gospel Coalition som et profilert nettverk av reformerte menigheter og ledere.¹² Med Redeemer Presbyterian Church som plattform, har Keller videre stått sentralt i etableringen av en rekke misjonale initiativ. Særlig kjent globalt er Redeemer City to City, som »recruits, trains, coaches and funds leaders who start gospel movements in cities through church planting«.¹³ Dessuten bør også Hope for New York (»Redeemer's mercy and justice arm«) og Center for Faith & Work (»vocation-based groups for artists, educators, financial service professionals, medical personnel and many others«) nevnes.¹⁴

Med utgangspunkt i disse fire kompletterende rollene, er det grunn til å hevde at Timothy Keller er en sentral evangelikal misjonal leder med betydelig global innflytelse. Det bør også nevnes at Keller eksplisitt identifiserer seg med en klassisk, konservativ evangelikal teologisk tradisjon, med fokus på (a) Bibelens autoritet, troverdighet og klarhet, (b) personlig omvendelse og tro, (c) Jesu stedfortredende gjerning, (d) holistisk misjon, samt (e) »supernatural Christianity«.¹⁵

2.2 Kellers missiologiske profil

Det er naturlig å beskrive Timothy Keller som en »reflekterende praktiker« i forhold til missiologisk tenkning og praksis.¹⁶ Med utgangspunkt i Kellers utøvende misjonale roller som pastor, formidler, entreprenør og leder, kan hans missiologiske profil sammenfattes som *evangelikal-reformert og holistisk*. Etter ordinasjon i det evangelikale reformerte Presbyterian Church of America (PCA), var han pastor for PCA i Virginia, leder for kirkesamfunnets menighetsplanting, samt timelærer ved Westminster Theological Seminary. I 1989 ble så familien sendt til Manhattan som PCAs misjonærer for å starte Redeemer Presbyterian Church. Kellers holistiske misjonale tenkning kommer tydelig til uttrykk i denne menighetens visjonsformulering:

As a church of Jesus Christ, Redeemer exists to help build a great city for all people through a movement of the gospel that brings personal conversion, community formation, social justice, and cultural renewal to New York City and, through it, the world.¹⁷

Denne holistiske, missiologiske profilen preger også Redeemer City to City: »Our mission is to help leaders build gospel movements in cities. Our vision is for a world-changing, city-renewing, gospel-centered global church.«¹⁸

Sosiologisk sett er Kellers missiologiske fokus på urbanisering og byene. Dette ble synliggjort under den evangelikale Lausannebevegelsens store Cape Town-kongress i 2010. Her holdt Keller et høyprofilert plenuminnlegg »challenging us to reach our burgeoning global cities with the reconciling gospel of Jesus Christ«.¹⁹ Mac Pier, fagansvarlig for 'cities' i Lausannebevegelsen, oppsummerer dette innlegget på følgende måte: »[Another] seminal moment was Tim Keller's talk on cities. He reflected on the story of Jonah and Nineveh, highlighting God's passion for cities and His concern for the cities' inhabitants. This was the most downloaded talk of the Congress« (2016, 56). Pier hevder endog at Keller – globalt sett – »is considered to be the leading intellectual force behind gospel movements penetrating cities« (2012, 267).

Livssynsmessig sett er Kellers missiologiske fokus på sekulær skepsis, på bakgrunn av en utbredt sekulær livsfølelse og livspraksis på Manhatttan. Dette fokus synligjøres på en rekke måter, både i menigheten og i forfatterskapet. »Skeptics are welcome« er høyt profilert på hjemmesiden til Redeemer Presbyterian Church.²⁰ Kellers første kjente bok,²¹ hans apologetiske bestselger *The Reason for God* (2008), har undertittelen »Belief in an Age of Scepticism«, mens hans prekenlære har undertittelen »Communicating Faith in an Age of Scepticism« (2015b). Oppfølgeren til *The Reason for God* er kalt *Making Sense of God: An Invitation to the Skeptical* (2016b). Kellers egne refleksjoner fra det pastorale arbeid i New York understreker også det samme missiologiske fokus:

As a pastor in New York City for many years, I've always appreciated skeptics' arguments and the invaluable role they play in defining and clarifying what is unique about Christianity. It bothers me when Christians dismiss these questions glibly or condescendingly [...]. I've seen that taking the time and effort to answer hard questions gives believers the opportunity to deepen their own faith while creating the possibility that doubtful people may become open to the joy of Christianity (Keller 2013, 75).

Dette illustrerer at en apologetisk tilnærming står sentralt i Kellers misjonale tenkning og praksis.

Strategisk sett er Kellers missiologiske fokus på menigheten, med en kontinuerlig og allsidig misjonær utrustning på grunnplanet av 'hele Guds folk':

To be missional today requires that lay Christians be equipped by their churches to do three things: (1) to be a verbal witness to the gospel in their webs of relationships, (2) to love their neighbors and do justice within their neighborhoods and city, and (3) to integrate their faith with their work in order to engage culture through their vocations (Keller 2012a, 7912f [Kindle]).²²

Dette vil i praksis fungere som »a lay seminary in discipleship and training« (Keller 2012a, 7918f [Kindle]). I denne artikkelen har jeg valgt ut Kellers livssynsmessige fokus på sekulær skepsis som et sentralt tema, med utgangspunkt i hans misjonale fokus på kontekstualisering som prinsipp og apologetikk som praksis. Kellers teologiske profil som evangelikal-reformert, hans sosiologiske fokus på urbanisering og byer, samt hans strategiske fokus på menigheten som primær utrustende og utadrettet arena danner ramme og bakgrunn for fremstillingen.

2.3 Kellers misjonale inspirasjonskilder

Det er tydelig at Apostelgjerningene er en sentral inspirasjonskilde for Timothy Keller. I et viktig grunnlagsdokument (»white paper«) fra 2003 utkrystalliserer Keller fire sentrale prinsipper fra Apostelgjerningene for *Advancing the Gospel in the Twenty-First Century*. Han sammenfatter prinsippene med stikkordene »church-multiplying«, »Gospel-centered«, »context-sensitive« og »city-focused«.²³

Disse prinsippene utvikles videre i håndboka *Center Church*. Her spiller tekster fra Apostelgjerningene en sentral rolle, ikke minst i forhold til kontekstualisering av evangeliet inn i en aktuell pluralistisk kontekst preget av »multiple, vital, religious faith communities and options (including true paganism) in every society« (Keller 2012a, 10395 [Kindle]).

Talene i Apostelgjerningene står naturlig nok i en særstilling hos Keller. Det ser vi både i *Center Church* og i *Preaching*. I førstnevnte fremstilling, løftes kontekstualisering som misjonalt prinsipp frem:

It is in the speeches in the book of Acts that we actually see Paul engaged in the work of contextualization, communicating the gospel to different people groups. We immediately notice that he is able to adapt his message to communicate with a variety of people from very different backgrounds (Keller 2012a, 2960f [Kindle]).

I *Preaching* peker Keller på at Paulus her »skillfully uses different arguments for different audiences« (2015b, 216 [Kindle]). Samtidig vektlegger Keller i *Center Church* at

Paulus, ifølge Apostelgjerningenes fremstilling, hadde en helhetlig og allsidig kommunikatív tilnærming i sin evangelisering, både når det gjelder sjanger, format og arena:

The book of Acts describes Paul in the act of spreading the gospel through preaching in synagogue services, sharing in small group Bible studies, speaking out in marketplaces, leading discussions in rented halls, and simply talking with people one-on-one (2012a, 10297f [Kindle]).

Keller understreker at den misjonale anvendelsen av tekster fra Apostelgjerningene må skje med en viss forsiktighet, siden dette er narrative tekster: »Acts is focused on missions, evangelism, and church planting. I believe we can learn much from the material for our own ministries, but since it is written in narrative form, we must be careful not to apply too rigidly the things we learn« (2012a, 10619f [Kindle]).

I forlengelsen av Apostelgjerningenes fokus på kontekstualisering, evangelisering og apologetikk i møte med byene, er det naturlig å særlig fokusere på Harvie Conn, C. S. Lewis og Lesslie Newbigin som sentrale samtidige misjonale inspirasjonskilder for Keller.²⁴

Som ung timelærer ved Westminster Theological Seminary kom Timothy Keller i nær kontakt med »a small band of urban missiologists led by Harvie Conn«.²⁵ Mac Pier forklarer nærmere:

Harvie Conn and Richard Greenway, both faculty members in urban ministry at Westminster Seminary, had spoken often with Keller about the importance of cities to influence culture. The combined influence of these men brought Keller to a place of deep conviction that cities are important to God and strategic to the global advancement of the gospel (Pier 2012, 265-266 [Kindle]).

Harvie Conn vektla tre strategier som særlig sentrale i »urban mission«, nemlig »holistically serving the city, especially the poor, in word and deed; producing cultural leaders who integrate faith and work in society; [and] routinely multiplying itself into new churches with the same vision« (Goheen 2014, 380). Som vi allerede har sett, preger disse strategiene Kellers misjonale tenkning og praksis. Men han legger til ytterligere to grunnleggende strategier, nemlig »welcoming, attracting and engaging non-Christian people; [and] transforming character and establishing a countercultural community through deep community and small groups« (*ibid*). Vi vil komme tilbake til de to sistnevnte sentrale apologetiske strategiene nedenfor.²⁶

Den tydelige innflytelsen fra C. S. Lewis kommer tydelig frem mange steder hos Keller. »From Lewis especially I have learned a lot about communicating with others, especially with skeptics.«²⁷ »C.S. Lewis was important to my development in college. Many [of his classical] books [...] deeply affected my Christian views.«²⁸ Ikke minst pre-

get klassikeren *Mere Christianity* Kellers grunnleggende apologetiske tenkning, som en viktig inspirasjonskilde bak *The Reason for God*:

Timothy Keller, founding pastor of Redeemer Presbyterian Church in New York City and a prolific and influential contemporary Christian apologist, likewise tells of being deeply influenced by Lewis during his early years and despite some criticisms, continuing to have a strong admiration for Lewis' apologetic skills. Nonetheless, Keller found that *Mere Christianity* was not always as accessible to sophisticated New Yorkers as it might be. So, he wrote his own basic apologetic work, *The Reason for God*, which starts by answering the most common contemporary objections to traditional Christianity and in some ways attempts to go beyond Lewis. Keller frequently quotes Lewis and sees his own successful work as a tribute to the don, whom he still regards as peerless. 'My book', he says deferentially, 'is *Mere Christianity for Dummies* (Marsden 2016, 122-123).²⁹

Den tredje samtidige kristne forfatteren som bør inkluderes som sentral inspirasjonskilde for Keller er *Lesslie Newbigin*, som allerede ble nevnt i det innledende Keller-sitatet i denne artikkelen. Newbigins avgjørende rolle for utviklingen av en missiologi for Vesten presenteres i grunnlagsdokumentet »The Missional Church« (2001):

British missionary Lesslie Newbigin went to India around 1950. There he was involved with a church in a very non-Christian culture. When he returned to England some thirty years later, he discovered that the Western church now found itself in a non-Christian society as well, but it had not adapted to its new situation. Though public institutions and the popular culture of Europe and North America no longer Christianized people, the church still ran its ministries assuming that a stream of Christianized, traditional/moral people would simply show up at worship services. Some churches certainly carried out evangelism as one ministry among many, but the church in the West had not become completely *missional*—adapting and reformulating absolutely everything it did in worship, discipleship, community, and service so as to be engaged with the non-Christian society around it. It had not developed a missiology of Western culture, the way it had done with other nonbelieving cultures.³⁰

Den påfølgende analysen synliggjør at Kellers misjonale bidrag på mange måter kan sees som en respons på Newbigins kall til missiologisk nytenkning i møte med det sekulære Vesten.

3. En analyse av Timothy Kellers misjonale bidrag om kontekstualisering og apologetikk i en sekulær kontekst

3.1 Kellers tilnærming til kontekstualisering som misjonalt prinsipp

Keller har en omfattende presentasjon og drøfting av kontekstualisering som misjonalt prinsipp i *Center Church: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City*.³¹ Med utgangspunkt i sentrale deler av denne fremstillingen, supplert med materiale fra flere andre av Kellers bøker, vil jeg her fokusere på tre spørsmål: (a) Hvordan definerer Keller kontekstualisering? (b) Hvilke praktiske retningslinjer formulerer Keller for kontekstualisering? (c) I hvor stor grad forankres Kellers definisjon og praktiske retningslinjer i Apostelgjerningene som inspirasjonskilde?

For det første, gir Keller flere supplerende *definisjoner av kontekstualisering* som misnologisk begrep og misjonalt prosess. Den mest omfattende er følgende:

Contextualization is not—as is often argued—giving people what they want to hear. Rather, it is giving people *the Bible's answers*, which they may not at all want to hear, to *questions about life* that people in their particular time and place are asking, in *language and forms* they can comprehend, and through *appeals and arguments* with force they can feel, even if they reject them (Keller 2012a, 2249 [Kindle]).

Ifølge denne definisjonen innebærer kontekstualisering at en lytter nøye til folks spesifikke livsspørsmål i en gitt kontekst og så besvarer disse livsspørsmålene ut fra Biblens helhetlige livssynsbudskap. »When we contextualize faithfully and skillfully, we show people how the baseline 'cultural narratives' of their society and the hopes of their hearts can only find resolution and fulfillment in Jesus.« (Keller 2012a, 2265 [Kindle]).

Keller gjentar flere ganger *utfordring* som et sentralt element i kontekstualiseringsprosessen, noe som også viser seg i følgende korte definisjon: »Active contextualization involves a three-part process: entering the culture, challenging the culture, and then appealing to the listeners« (2012a, 3191f [Kindle]). Denne tredelte prosessen utvikles nærmere på følgende måte:

When we enter a culture, we should be looking for two kinds of beliefs. The first are what I call »A« beliefs, which are beliefs people already hold that, because of God's common grace, roughly correspond to some parts of biblical teaching. Because of their »A« beliefs, people are predisposed to find plausible some of the Bible's teaching (which we may call »A« doctrines).

However, we will also find »B« beliefs—what may be called »defeater« beliefs—beliefs of the culture that lead listeners to find some Christian doctrines implau-

sible or overtly offensive. »B« beliefs contradict Christian truth directly at points we may call »B« doctrines [...].

One of the reasons we should take great care to affirm the »A« beliefs and doctrines is that they will become the premises, the jumping-off points, for challenging the culture (Keller 2012a, 3299ff [Kindle]).

For det andre, har Keller – på bakgrunn av denne grunnleggende tenkningen om kontekstualisering – formulert »six sound practices for preaching to and reaching a culture:

[1] Use accessible or well-explained vocabulary. [2] Employ respected authorities to strengthen your thesis. [3] Demonstrate an understanding of doubts and objections, [4] Affirm in order to challenge baseline cultural narratives. [5] Make gospel offers that push on the culture's pressure points. [6] Call for gospel motivation« (Keller 2015b, 103).

For det tredje legger Keller vekt på at hans definisjon av kontekstualisering, samt disse anbefalte praktiske retningslinjene, helt og fullt er i tråd med *apostlenes praksis i Apostelgjerningene*. I sin prekenlære underbygger Keller dette med å henvise til Eckhardt Schnabels omfattende arbeider om misjon i den tidlige kirken og Paulus som misjonær:³²

New Testament scholar Eckhard Schnabel shows that Paul very deliberately adapts his gospel preaching to the different cultures of his listeners in order to confront them. In each setting Paul varies not only his vocabulary and vocal style but also how he expresses emotion and uses reason, how he deploys illustrations and figures of speech, and, most interesting, how he argues. He reasons and seeks to convince his hearers rather than to merely contradict them (Keller 2015b, 73-74).

Dette synliggjør at for Keller er kontekstualisering og apologetikk meget nært knyttet sammen, både i Apostelgjerningene og i vår egen tid og både prinsipielt og i praksis.

3.2 Kellers tilnærming til apologetikk som misjonal praksis

Vi har sett ovenfor at Kellers misjonale virksomhet blant skeptikere på Manhattan preger hans missiologiske tenkning. Når evangeliet skal kontekstualiseres inn i denne skeptiske urbane konteksten, blir apologetikk – ifølge Keller – en nødvendig misjonal praksis.³³ Keller forstår apologetikk som »the answer to the 'why' question: Why should I believe that?« (Keller og Keller 2017, 2742f [Kindle]).

Med utgangspunkt i håndboka *Center Church* og *The Reason for God* og *Making Sense of God* som de to apologetiske hovedverkene, samt en del supplerende materiale fra andre deler av Kellers forfatterskap, vil jeg her fokusere på følgende tre spørsmål: (a) Hvilke apologetiske tradisjoner og argumenter knytter Keller primært an til i sin apologetikk? (b) Hvordan utformer Keller sin apologetikk som misjonær praksis i møte med sekulær skepsis og sekulære skeptikere? (c) I hvor stor grad forankres Kellers forståelse av og praktiske retningslinjer for apologetikk i Apostelgjerningene som inspirasjonskilde?

For det første kan vi identifisere tre sentrale inspirasjonskilder for Keller når det gjelder apologetiske tradisjoner, argumenter og tilnæringsmåter.³⁴ Vi har allerede nevnt C.S. Lewis' rolle som inspirator, ikke minst gjennom klassikeren *Mere Christianity*. I et intervju med »The Gospel Coalition« (2015) forteller Keller at han »regularly re-read C. S. Lewis and J. R. R. Tolkien books—because they baptize my imagination. Even their essays and non-fiction do that.«³⁵ C.S. Lewis kan karakteriseres som en representant enten for 'cumulative case'-tradisjonen (Cowan 2000, 18) eller for 'classical apologetics'-tradisjon (Morley 2015, 12).

Den viktigste inspirasjonskilden for Keller er imidlertid 'presuppositionalism' som har preget Westminster Theological Seminary gjennom innflytelsen fra Abraham Kuyper, Cornelius van Til, Herman Bavinck og J. H. Bavinck. Keller anerkjenner at hans teoretiske tilnærming til kontekstualisering og apologetikk i stor grad er formet av denne apologetiske tradisjonen (se Keller 2016d, 105). »Presuppositionalism« vektlegger at »the apologist must [...] presuppose the truth of Christianity as the proper starting point in apologetics [...] [They] argue that all meaning and thought – indeed, every fact – logically presupposes the God of the Scriptures« (Cowan 2000, 18-19). Keller uttrykker sin myke versjon av 'presuppositionalism' på følgende måte:

With Kuyper I believe in an antithesis, an opposition between belief and unbelief. Ultimately there is no neutrality. Thinking proceeds from belief in God or from belief in an idol. But at the same time, unbelievers are often inconsistent. Despite their mistaken presuppositions and ideals, they display their goodness and possess many insights, by virtue of God's common grace.³⁶

Det er også grunn til å nevne den kombinerte inspirasjonen fra to så diametralt forskjellige kristne tenkere som Francis A. Schaeffer og Leslie Newbigin, når det gjelder Kellers vekt på kjærlighet og fellesskap som en apologetisk motkultur i en sekulær kontekst. »Francis Schaeffer argued rightly that Christians' relationships with each other constitute the criterion the world uses to judge whether their message is truthful—so Christian community is the 'final apologetic'« (Keller 2016c, 32). Parallelt med dette fremhever Keller også Newbigins vekt på kontrastfellesskapet i menigheten som den nye apologetikken: »Newbigin believed that the love, justice, and peace that ought to

characterize the Christian counterculture were primary ways of bearing witness to God in a pluralistic society« (Keller 2016e, 29). For Keller fører dette til en vektlegging av den motkulturelle identitet som det Kristus-sentrerte kristne fellesskapet representerer – midt i et sekulært samfunn, noe som preger grunnleggende holdninger til seksualitet, penger, makt, enhet og fellesskap.³⁷

For det andre spør vi hvordan Keller utformer sin apologetikk som misjonær praksis i møte med sekulær skepsis og sekulære skeptikere? Her anvender han sine grunnleggende prinsipper om kontekstualisering som jeg har gjort rede for ovenfor. Bibelens helhetlige svar på grunnleggende livsspørsmål – som målgruppen stiller – kommuniseres på en relevant måte. Dette skjer med aktiv bruk av aktuelle illustrasjoner og argumenter. Keller vektlegger at dette gjerne bør skje i form av en tredelt kommunikasjonsprosess, enten dette gjelder forkynnelse på menighetsarenaen, utadrettet evangelisering eller personlige samtaler:

(a) Bibelens evangelium om Jesus Kristus bør først av alt presenteres på en levende og attraktiv måte, med bruk av aktuelle tilknytningspunkt i sentrale kulturelle grunnfortellinger. Her griper en altså fatt i såkalte »A beliefs« (se ovenfor) i disse sekulære grunnfortellingene. Det er dette som Keller utvikler i *Making Sense of God*:

[In this book] I looked at Christianity's unsurpassed offers — a meaning that suffering cannot remove, a satisfaction not based on circumstances, a freedom that does not hurt but rather enhances love, an identity that does not crush you or exclude others, a moral compass that does not turn you into an oppressor, and a hope that can face anything, even death (2016b, 216 [Kindle]).

Keller forklarer nærmere hva som ligger bak denne apologetiske strategien i møte med sekulær skepsis og sekulære trosoppfatninger:

If, while claiming to have one set of beliefs, you must constantly borrow from another set of beliefs in order to live your life, then you are bearing witness that the other worldview makes more emotional, cultural, and rational sense than yours does. This is what I will attempt to show [...], namely, that secularity in particular does this unacknowledged borrowing in a heavy way, and that Christianity makes more overall sense than its rival(s) (2016b, 280-281).

(b) Etter denne positive presentasjonen av evangeliet med utgangspunkt i aktuelle tilknytningspunkt, bør apologeten (ifølge Keller) gripe fatt i de grunnleggende kulturelle innvendingene mot kristen tro. Disse er »B-beliefs« (se ovenfor) som sammen utgjør en sekulær plausibilitetsstruktur. Dette er med andre ord »defeaters—widely held objections to the Christian faith that remain barriers to believing the gospel—which must be continually addressed« (Goheen 2014, 381).

I bestselgeren *The Reason for God* drøfter Keller slike sentrale innvendinger knyttet til syv aktuelle temaområder, nemlig andre religioner, det onde og lidelsen, kristen etikk, kirkens historie, Guds vrede og dom, religion og vitenskap, samt Bibelens troverdighet. Han oppsummerer argumentasjonen slik:

So far, I've examined the beliefs beneath the seven biggest objections or doubts people in our culture have about the Christian faith. I respect much of the reasoning behind them, but in the end I don't believe any of them make the truth of Christianity impossible or even improbable (2008, 115).

(c) Dermed blir det naturlige spørsmålet – i prosessens tredje fase – hva som er de positive grunnene for å tro på Bibelens Gud og Bibelens Jesus. Her peker Keller på behovet for en positiv apologetisk argumentasjon for Guds eksistens og for Jesu identitet og troverdighet. Samtidig peker han på at det trengs en bred og dyp positiv presentasjon av kristen tro som et helhetlig bibelsk livssyn. Disse positive argumentene utvikles ikke minst av Keller i siste del av de to bøkene *The Reason for God* (2008, 115-240) og *Making Sense of God* (2016b, 213-254), der han også gjør aktiv bruk av apologetisk materiale fra 'evidentialist'- og 'classical apologetics'-tradisjonene.

Det er også viktig å understreke at i denne tredje fasen kan de personlige appellene presenteres, med utgangspunkt i evangeliets innhold, troverdighet og relevans.

For det tredje spør vi i hvor stor grad Kellers forståelse av og praktiske retningslinjer for apologetikk forankres i Apostelgjerningene som inspirasjonskilde. Her møter vi en dobbelthet i materialet. Mens Kellers utvikling av kontekstualisering som prinsipp var eksplisitt forankret i Apostelgjerningene, er hans drøfting av apologetikk kun i begrenset grad knyttet eksplisitt til dette bibelske materialet. Samtidig bygger han sin tilnæringsmåte til apologetikk på de grunnleggende prinsippene som han formulerte for kontekstualisering, der ikke minst Apostelgjerningene 17,16-34 står sentralt. Derfor finner vi for eksempel følgende argumentasjon i *Center Church*:

Paul is showing [the Athenians] that their beliefs fail on the basis of their own premises. He challenges idolatry by showing that it is inconsistent with the pagans' own (and better) impulses about God. He tells them, essentially, »If you believe 'A' about God—and you are right—how can you believe in 'B'? (Keller 2012a, 3347-3350 [Kindle]).

3.3 Refleksjoner over Kellers misjonale bidrag

På bakgrunn av analysene ovenfor er det nå mulig å presentere noen refleksjoner over Timothy Kellers misjonale bidrag, særlig i forhold til kontekstualisering og apologetikk i en sekulær kontekst.

1. Jeg har kun i begrenset grad satt søkelyset på Kellers profil og særpreg som *evangelikal-reformert* pastor-teolog. Dette betyr også at denne artikkelen ikke inneholder noen konfesjonell vurdering av Keller som *reformert* praktisk utøvende missiolog med utgangspunkt i et evangelikalt-luthersk ståsted. Imidlertid bør det nevnes her at som *evangelikal* praktisk utøvende missiolog plasserer Keller seg i Lausannetradisjonen. Dette skjer både gjennom hans åpne anerkjennelse av de avgjørende impulsene fra John Stott³⁸ og Harvie Conn, og gjennom hans rolle som sentral 'plenary speaker' under Cape Town 2010. Lausannepaktens klassiske og fylldige formulering i artikkel 4 om 'the nature of evangelism' oppsummerer på mange måter Kellers misjonale grunnperspektiv:

To evangelize is to spread the good news that Jesus Christ died for our sins and was raised from the dead according to the Scriptures, and that as the reigning Lord he now offers the forgiveness of sins and the liberating gifts of the Spirit to all who repent and believe. Our Christian presence in the world is indispensable to evangelism, and so is that kind of dialogue whose purpose is to listen sensitively in order to understand. But evangelism itself is the proclamation of the historical, biblical Christ as Saviour and Lord, with a view to persuading people to come to him personally and so be reconciled to God. In issuing the gospel invitation we have no liberty to conceal the cost of discipleship. Jesus still calls all who would follow him to deny themselves, take up their cross, and identify themselves with his new community. The results of evangelism include obedience to Christ, incorporation into his Church and responsible service in the world.³⁹

2. I missiologisk sammenheng er Keller mest kjent som pioner, ideolog og entreprenør innenfor *urban mission*, både gjennom det lokale menighetsarbeidet i Redeemer Presbyterian Church på Manhattan, det globale menighetsplantingsarbeidet i Redeemer City to City og den omfattende håndboka *Center Church*. Keller har med rette høstet betydelig anerkjennelse for denne banebrytende misjonale innsatsen. Hans unike bidrag er – som nevnt ovenfor – særlig knyttet til den doble vektleggingen av »welcoming, attracting and engaging non-Christian people [and] transforming character and establishing a countercultural community through deep community and small groups« (Goheen 2014, 380).

Samtidig har det vært reist kritiske spørsmål om Kellers misjonale modell fra New York er fullt ut overførbar til enhver (større by) i det globale sør. Yeo oppsummerer her Kellers tilnærming, slik den fremsto gjennom det kjente plenumsinnlegget i Cape Town, sammen med noen kritiske merknader:

He gave some broad brush strokes of characteristics of cities: (1) multicultural, (2) work as a huge part of life, (3) disorder and change, (4) evangelism and social justice, (5) the arts, and (6) interdenominational. These may all be true of

New York City where Keller lives, but, for example, the two biggest cities in the world— Tokyo and Mexico City— are fairly monocultural by Western city standards. Also, though the arts are certainly represented among the poor, it tends to be a luxury of the elite, so many of the poorer world cities do not have a large focus on the arts. (Yeo 2016, 258)

Denne kritikken må sammenholdes med en annerledes vurdering fra Gabriel Salguero, en av Kellers dialogpartnere i den nye utgaven av *Center Church*: »Keller seeks to free us from a one-size-fits-all methodology. His *cantus firmus* to gospel faithfulness and missional fruitfulness challenges our modern love affair with methodologies.« (Keller 2016d, 175 [Kindle])⁴⁰

3. Som praktisk utøvende og reflekterende evangelikal pastor-missilog har Keller formulert grunnleggende *prinsipper for kontekstualisering*, med utgangspunkt i den misjonale praksis som vi finner i Apostelgjerningene. Selv om disse prinsippene er utviklet i samsvar med anerkjent evangelikal missiologisk tenkning innenfor dette sentrale feltet, finner vi noen sterke kritikere til Kellers tilnærming til kontekstualisering. Særlig innflytelsesrik er debattboka *Engaging with Keller* (Campbell og Schweitzer 2013), som hevder at selv om Keller ønsker å fastholde en bibelsk lære blir resultatet av kontekstualiseringsprosessen en ubibelsk forkynnelse og formidling.⁴¹ Bokas kritiske fremstilling er imidlertid preget av »its unfair representation of Keller, its failure to appreciate his concerns, and its tendency to assume its conclusions«.⁴² Keller opprettholder nemlig en bevisst teologisk og missiologisk balanse mellom bibelsk autentisitet og kulturell relevans. Det er viktig å merke seg at disse kritikerne har det til felles at det missiologiske perspektivet mangler, både i forhold til bibelmaterialet og samtidskonteksten.

Det unike i Kellers misjonale bidrag til forståelsen av kontekstualisering synes å være prinsippet om den tredelte kommunikasjonsprosessen, med »entering the culture, challenging the culture, and then appealing to the listeners« (2012a, 3191f [Kindle]) som de tre fasene. Samtidig er Kellers misjonale fokus på sekulær skepsis og sekulære skeptikere en videreutvikling av Newbigins missiologiske tenkning.

4. Kellers bidrag til *apologetikk i en sekulær kontekst* er primært synliggjort i praksis i rollene som utøvende forkynner, (by)misjonær og forfatter.⁴³ Dette bidraget kan uttrykkes på tre måter. For det første påviser Keller apologetikkens legitime og sentrale rolle i evangelisering, forkynnelse og disippelgjøring. For det andre bruker Keller kontekstualiseringens tre faser som utgangspunkt for en kreativ apologetisk strategi. For det tredje utvikler Keller en selvstendig argumentasjon for apologetikk i møte med sekulær skepsis og sekulære skeptikere, både når det gjelder tilknytningspunkt ('A-beliefs') og spenningspunkt ('B-beliefs') for evangeliet. Denne apologetiske argumentasjonen inneholder en dyp og innsiktsfull samtidsanalyse som til stor del er et unikt misjonalt bidrag.

Os Guinness har nylig fremhevet at kristen apologetikk historisk sett har vært preget av en dobbel tilnærming:

In the earlier days of the Church there were two symbols for the art of Christian advocacy, which had come down from ancient practices in law and rhetoric. One was a closed fist. This represented the *dissuasoria*, the negative side of apologetics that used all the higher strengths of human reason in defense of truth [...] The other symbol was *the open hand*. This represented the *persuasoria*, the positive side of apologetics that used all the highest strengths of human creativity in the defense of truth. (Guinness 2015, 253-254)

Som praktisk utøvende apologet – både gjennom forkynnelse, forfatterskap og holistisk menighetsarbeid – preges Keller mye mer av »the open hand« som tilnærming enn av »the closed fist«. Det kan synes som om dette er en naturlig følge av kombinasjonen av Kellers kontekst, personlighet og kommunikasjonsstil.⁴⁴

5. Som utøvende apologet kan Timothy Keller karakteriseres som *en myk 'presuppositionalist'*, med åpenhet for å bruke innsikter og materiale fra andre evangelikale apologetiske tradisjoner.⁴⁵ Kellers åpne tilnærming og hans kulturelle dybdeanalyse gjør ham i praksis nyskapende som 'presuppositionalist'. Samtidig gir han – i dialog med teologen og 'presuppositionalisten' Daniel Strange – sin teoretiske tilslutning til »that there are not, ultimately, any common beliefs, that even these similar-looking beliefs are at bottom idolatrous, that therefore there is no 'point of contact' but only a 'point of attack'« (Keller 2016d, 108).

Denne teoretiske tilslutningen står imidlertid i direkte konflikt både med Kellers egen apologetiske praksis, slik vi har beskrevet den ovenfor, og med en grundig og balansert utleggelse av (eksempelvis) Apgj. 17,16-34 som apologetisk modell.⁴⁶

Paul assumed that there was a common ground between him and the Athenians, not only ontologically but also (at least to some extent) epistemologically. *The ontological common ground* is indicated in the references both to a shared created reality and to a shared, created humanity. *The epistemological common ground* is indicated in what implicitly seems to be considered by Paul as common or shared criteria of truth (i.e. implicit appeals to coherence and consistency, correspondence with reality, and adequacy and relevance). (Dahle 2002, 2)

6. Det kan også være grunn til å bemerke at Keller – som 'presuppositionalist' – ikke har noen kritiske merknader til *Lesslie Newbigins missiologiske tenkning* når det gjelder hans avvisning av en positiv apologetisk argumentasjon for den kristne troens objektive sannhet. Harold Netland påpeker at »throughout his many writings Newbigins repeatedly rejects any attempt to demonstrate the 'reasonableness' or 'objective' criteria to

settle disputes over truth claims.«⁴⁷ Dette står i klar motsetning til Kellers egen positive apologetiske argumentasjon, der allmenne filosofiske og historiske sannhetskriterier i praksis står sentralt.

Men sammen med en robust og allsidig apologetikk, må også Newbigins vektlegging av livet og det kristne fellesskapet som vitnesbyrd bekreftes – og utfordre vår misjonale tilnærming. Nødvendigheten av denne dobbeltheten understrekes også av Netland i en annen sammenheng:

It is important to note a final theme in the *Cape Town Commitment* which should accompany the call for a more robust apologetics and Christian witness among religious others. This is the reminder that how Christians live can be more significant than what they say. The plausibility of Christian apologetics and inter-religious apologetics is directly related to the moral integrity and Christ-likeness manifest in Christians. (Netland 2014, 437)

4. Konklusjon

4.1 Oppsummering

Innledningsvis formulerte jeg følgende problemstilling for denne artikkelen: *Hvilket misjonalt bidrag gir Timothy Keller gjennom sin tilnærming til kontekstualisering og apologetikk i Apostelgjerningene og i vår egen tid?* Med utgangspunkt i analysen ovenfor er det nå mulig å gi følgende oppsummerende svar på denne problemstillingen: (a) Keller forankrer sin prinsipielle forståelse av kontekstualisering i en analyse av apostlenes misjonale praksis i Apostelgjerningene. (b) Keller formulerer kontekstualisering av evangeliet som en tredelt kommunikativ prosess, *fra* en innledende attraktiv brobyggingfase *via* en mellomfase med sentrale utfordringer til den aktuelle plausibilitetsstrukturen *til* en avrundende fase med bredere og dypere evangeliepresentasjon. (c) Keller integrerer apologetikk som en legitim og sentral misjonale praksis i menighetens helhetlige arbeid. (d) Keller utvikler en helhetlig apologetisk strategi i møte med sekulær skepsis og sekulære skeptikere i pakt med den tredelte prosessen for kontekstualisering. (e) Keller er i praksis nyskapende som 'myk presuppositionalist', med bruk av allsidig apologetisk materiale og kulturelle dybdeanalyser.

4.2 Utblikk

Timothy Kellers aktuelle misjonale bidrag til kontekstualisering og apologetikk i en skeptisk, sekulær kontekst gir et verdifullt og vesentlig grunnlag for videre missiologisk arbeid. Jeg vil her indikere tre sentrale temaområder for slik fortsatt missiologisk refleksjon:

(a) Kellers holistiske missiologiske tilnærming til kontekstualisering og apologetikk kan med fordel relateres til *Cape Town-erklæringens* sentrale oppfordring »to bear wit-

ness to Jesus Christ and all his teaching – in every nation, in every sphere of society, and in the realm of ideas«. ⁴⁸

(b) Apologetikk som misjonær praksis kan med fordel videreutvikles, med Kellers kreative apologetiske strategi som case og med apostlenes apologetiske praksis i Apostelgjerningene som grunnlag. ⁴⁹

(c) I en videreutvikling av apologetikken som misjonær praksis, må de sekulære selvfølghetene ⁵⁰ i aktuelle mediefortellinger tas på alvor, både i forhold til evangelisering og disippelgjøring. Dette vektlegges av Keller som en sentral apologetisk utfordring:

[Many] of the background beliefs that our culture presses on us about Christianity, [...] make it seem so implausible. These assumptions are not presented to us explicitly by argument. Rather, they are absorbed through the stories and themes of entertainment and social media. They are assumed to be simply 'the way things are'. They are so strong that even many Christian believers, perhaps secretly at first, find their faith becoming less and less real in their minds and hearts (Keller 2016b, 5).

Her synliggjøres betydningen av en bibelsk forankret og kulturell relevant apologetikk, som kan møte sekulær skepsis og ærlige spørsmål – i og utenfor menigheten – både med »an open hand« og »a closed fist«.

Noter

- 1 Uttrykket »praktisk utøvende missiolog« betegner her en reflekterende praktiker som gjennom sin totale misjonære virksomhet preger missiologisk tenkning og praksis.
- 2 Timothy Keller: <http://churchleaders.com/pastors/pastor-articles/150605-keller-5-big-issues-facing-the-western-church.html>.
- 3 Denne artikkelen har sitt utgangspunkt i et foredrag på en temadag 7. oktober 2016 på Dansk Bibelinstitutt, København. Temadagen hadde den overordnede tittelen »Hvordan forkynder vi evangeliet til nutidens mennesker?«, med Timothy Kellers forfatterskap som bakgrunn og utgangspunkt. Ressurser fra temadagen foreligger her: <http://dbi.edu/foredrag-fra-temadag-om-kontekstualisering/>.
- 4 <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2017/march/princeton-rescinds-tim-keller-kuyper-prize-women-ordination.html>
- 5 https://www.nytimes.com/2016/12/23/opinion/sunday/pastor-am-i-a-christian.html?_r=0
- 6 Keller meddelte i februar 2017 at hans tjeneste som 'senior pastor' avsluttes 1. juli samme år. Hans nye fase vil være utdanning av og mentorskap for menighetsledere i NYC, gjennom Redeemer City to City og Reformed Theological Seminary; se <http://byfaithonline.com/keller-shifts-from-preaching-to-teaching/>.
- 7 <https://eppc.org/publications/dr-timothy-keller-at-the-march-2013-faith-angle-forum/>
- 8 Sitert i Pier 2012, 302.
- 9 Flere av Kellers bøker har utgangspunkt i prekenserier; se eks. Keller 2008a, Keller 2013 og Keller 2016a.
- 10 »The message of grace permeated Redeemer's preaching [...]. Keller's preaching represented a careful exegesis of the Bible as well as a careful exegesis of the Manhattan culture.« (Pier 2016, 40-41)

- 11 Det kan nevnes at syv av Kellers bøker – så langt – er oversatt til dansk.
- 12 Se <https://www.thegospelcoalition.org/>.
- 13 <https://www.redeemercitytocity.com/about/>.
- 14 Se https://www.redeemer.com/visit/who_are_we/.
- 15 Se særlig <https://eppc.org/publications/dr-timothy-keller-at-the-march-2013-faith-angle-forum/>. Keller henviser her til David Bebbingtons kjente sammenfatning (se også Dahle, Dahle og Jørgensen 2014, 6-8).
- 16 Dette er i samsvar med Kellers selvpresentasjon: »I am a practitioner first—a working preacher and pastor—not a theologian« (Keller 2016c, 22).
- 17 https://www.redeemer.com/learn/about_us/
- 18 <https://www.redeemercitytocity.com/about/> – se også Keller 2010 og Keller 2016d.
- 19 Sitat fra daværende Lausanneleder Doug Birdsall i Dahle 2014, 266.
- 20 https://www.redeemer.com/learn/skeptics_welcome/
- 21 Allerede i 1989 publiserte Keller *Ministries of Mercy. The Call of the Jericho Road* (sml. Keller 2015c).
- 22 Se også Dahle 2016, 11.
- 23 Se også Pier 2016, 42.
- 24 I en rekke sammenhenger, bl.a. i *Prayer and Preaching*, nevner Keller ellers Augustin, Luther, Calvin, John Owen og Jonathan Edwards som sine fremste teologiske og åndelige lærefedre; se eks. Keller 2015a, 4-5 og Keller 2015b, 151ff [Kindle]).
- 25 Tim Stafford: »How Tim Keller Found Manhattan«, *Christianity Today*, June 2009; se også Goheen 2014, 379-380 og Keller 2010, xviii-xix.
- 26 Gjennom Harvie Conn kom også Keller i nærkontakt med Lausannebevegelsens missiologiske arbeid med kontekstualisering. Conn var nemlig »an active participant in a number of consultations subsequent to the Lausanne Congress on World Evangelization held in 1974, including studies on the homogeneous unit principle (1977), Gospel and culture (1978), and simple lifestyle (1980).« (Gornik 2011, 214)
- 27 <https://bavinckinstitute.org/2011/07/tim-keller-on-kuypers-and-bavincks-influence/>
- I dette intervjuet gir også Keller uttrykk for at han har fått viktige impulser fra Abraham Kuyper og Herman Bavinck, særlig i forhold til »the Lordship of Christ over all of life«.
- 28 <https://twitter.com/timkellernyc/status/832606559008075776>.
- 29 Det avsluttende sitatet fra Keller er hentet fra »An Interview with Timothy Keller«, *First Things*, Feb. 15, 2008.
- 30 http://download.redeemer.com/pdf/learn/resources/Missional_Church-Keller.pdf
- 31 Se Keller 2012a, kap. 7-10.
- 32 Keller henviser særlig til Schnabel 2008.
- 33 Det bør nevnes her at Keller primært er en utøvende apologet, både som forkynner, forfatter og menighetsbygger. Det synes ikke å foreligge noen samlet omfattende prinsipiell publisert redegjørelse fra ham om apologetikkens rolle og funksjon.
- 34 Til dette, se særlig Cowan 2000 og Morley 2015.
- 35 <https://www.thegospelcoalition.org/article/on-my-shelf-life-and-books-with-tim-keller>.
- 36 <https://bavinckinstitute.org/2011/07/tim-keller-on-kuypers-and-bavincks-influence/>.
- 37 »Keller points to five areas in which our countercultural identity must become a reality in the city: sexuality (neither prudish nor adapting to the idolatry of sex in our culture), money (promoting radically generous lifestyles), power (commitment to power sharing and building relationships between classes and races), unity (finding ways to express our unity with brothers and sisters in Christ by attending to the heart of the gospel rather than divisive theological details), and community (the need for small groups and communal life in an urbanized environment where often extended family support is lacking).« (Goheen 2014, 384-385).
- 38 Keller holdt prekenen under »John Stott's US memorial service« på Wheaton College 11. nov. 2011. Han understreket bl.a. følgende: »Stott's book *Basic Christianity* had a profound, formative influence on me. He truly was, in some ways, the first person who spoke the Word of God to me.« (Langham Partnership, <https://www.youtube.com/watch?v=n3WkROLPCxM>)

- 39 *The Lausanne Covenant*, <https://www.lausanne.org/content/covenant/lausanne-covenant>.
- 40 Salguero legger til: »In this a Latino Nazarene raised in New Jersey is in full agreement with an Anglo Presbyterian from Pennsylvania: The gospel can engage culture while destroying its idols.« (Keller 2016d, 175 [Kindle])
- 41 Tilsvarende kritikk møter vi hos Mikkel Vigilius i artikkelen »Timothy Keller og evangeliet«, der han også refererer til Campbell og Schweitzer 2013; se <http://www.nytliv.dk/resource/timothy-keller-og-evangeliet/> og http://dlm.dk/sites/default/files/files/troogmission_20150911.pdf (s. 8).
- 42 <http://themelios.thegospelcoalition.org/review/engaging-with-keller-thinking-through-the-theology-of-an-influential-evange>. Se også <https://theweeflea.com/2013/08/22/engaging-with-keller-a-review/>.
- 43 Alister E. McGrath omtaler Timothy Keller – sammen med William Lane Craig, Peter Kreeft og Razi Zacharias – som »masters of the art [of apologetics] [...] leading contemporary American apologists. Try to [...] analyze their approaches« (2012, 182).
- 44 Det faktum at Keller ikke har en konfronterende strategi eller kommunikasjonsmåte har også ført til uttalt kritikk fra noen tradisjonelle konservative kristne sammenhenger.
- 45 Freemans avhandling inneholder en god del vesentlig innsikt, men behandler Keller som en 'hard presuppositionalist' som ikke anerkjenner eller bruker andre apologetiske tilnærminger; se Freeman 2012.
- 46 Se eksempelvis Schnabel 2008, 168-183 og Dahle 2013, 32-34.
- 47 Netland 2001, 285 (fotnote 1). Se også Bjørn Hinderakers kritikk av Newbigins avvisning av klassisk apologetikk: <https://www.bethinking.org/apologetics/mission-postmodernity-and-apologetics>.
- 48 »Preface«, *The Cape Town Commitment*; se misjonalt konsept utviklet hos Dahle 2014.
- 49 Se særlig Dahle 2008 og Dahle 2013.
- 50 Se Lars Dahle: »Sekulære selvfølgheter« (2016): <http://snakkomtro.com/sekulaere-selvfolgheter/>.

Litteratur

- Campbell, Iain D. og William M. Scheitzer (red.). 2013. *Engaging with Keller: Thinking Through the Theology of an Influential Evangelical*. Darlington: Evangelical Press.
- Cowan, Steven B. (red.) 2000. *Five Views on Apologetics*. Grand Rapids: Zondervan.
- Dahle, Lars. 2002. »Acts 17 as an Apologetic Model«. *Whitefield Briefing* 7 (1): 1-4. <http://klice.co.uk/uploads/whitfield/Vol%207.1%20Dahle.pdf>
- Dahle, Lars. 2008. »Guds Ord: Apologetikk«. I *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid*, redigert av Bård Eirik Hallesby Norheim, 122-125. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dahle, Lars. 2013. »Truth, Christian Mission and Apologetics: A Response and A Proposal«. *Norsk Tidsskrift for Misjonsvitenskap* 67 (1): 21-38.
- Dahle, Lars; Margunn S. Dahle og Knud Jørgensen. 2014. »Introductory Chapter: Evangelical Perspectives from Lausanne to Cape Town«. I *The Lausanne Movement: A Range of Perspectives*, redigert av Lars Dahle, Margunn S. Dahle og Knud Jørgensen. 1-10. Oxford: Regnum Books.
- Dahle, Lars. 2014. »Mission in 3D: A Key Lausanne III Theme«. I *The Lausanne Movement: A Range of Perspectives*, redigert av Lars Dahle, Margunn S. Dahle og Knud Jørgensen, 265-279. Oxford: Regnum Books.

- Dahle, Lars. 2016. »Læringsarenaer som kan fostre misjonalt lederskap. En drøfting av Cape Town-erklæringens evangelikale og missiologiske bidrag til lederutvikling«. *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 3 (2016).
<http://sjlt-journal.com/no3/laeringsarenaer-som-kan-fostre-misjonalt-lederskap/>
- Freeman, Travis Allen. 2012. *Preaching to Provoke a Worldview Change: Tim Keller's Use of Presuppositional Apologetics in Preaching*, PhD Thesis innlevert ved The Southern Baptist Theological Seminary.
- Gornik, Mark R. 2011. »The Legacy of Harvie M. Conn«. *International Bulletin of Missionary Research* 35 (4): 212-217.
<http://www.internationalbulletin.org/issues/2011-04/2011-04-212-gornik.html>
- Goheen, Michael W. 2014. *Christian Mission Today: Scripture, History and Issues*. Downers Grove, Ill: Inter-Varsity Press.
- Guinness, Os. 2015. *Fool's Talk: Recovering the Art of Christian Persuasion*. Downers Grove: IVP Books.
- Keller, Timothy. 2003. *Advancing the Gospel in the Twenty-First Century: Principles from the Book of Acts*. [White paper.] NY: Redeemer City to City / Gospel in Life. <http://www.gospelinlife.com/advancing-the-gospel-in-the-21st-century>
- Keller, Timothy. 2008a. *The Prodigal Son: Recovering the Heart of the Christian Faith*. London: Hodder & Stoughton. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2008b. *The Reason for God: Belief in an Age of Scepticism*. London: Hodder & Stoughton. Kindle edition.
- Keller, Timothy. 2010. *Generous Justice: How God's Grace Makes Us Just*. London: Hodder & Stoughton. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2012a. *Center Church: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City*. Grand Rapids, MI: Zondervan. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2012b. »What is God's global urban mission?« I *Christ Our Reconciler: Gospel / Church / World*, redigert av Julia Cameron, 119-125. Nottingham: Inter-Varsity Press / The Lausanne Movement.
- Keller, Timothy. 2013. *Encounters with Jesus: Unexpected Answers to Life's Biggest Questions*. London: Hodder & Stoughton. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2015a. *Prayer: Experiencing Awe and Intimacy with God*. Penguin Publishing Group. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2015b. *Preaching: Communicating Faith in a Sceptical Age*. London: Hodder & Stoughton. Kindle edition.
- Keller, Timothy. 2015c. *Ministries of Mercy: The Call of the Jericho Road*. Third edition. Phillipsburg, NJ: P & R Publishing.
- Keller, Timothy. 2016a. *Hidden Christmas: The Surprising Truth Behind the Birth of Christ*. Hodder & Stoughton. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2016b. *Making Sense of God: An Invitation to the Sceptical*. NY: Penguin Random House. Kindle Edition.

- Keller, Timothy. 2016c. *Shaped by the Gospel: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City (Center Church)*. Grand Rapids: Zondervan. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2016d. *Loving the City: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City (Center Church)*. Grand Rapids: Zondervan. Kindle Edition.
- Keller, Timothy. 2016e. *Serving a Movement: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City (Center Church)*. Grand Rapids: Zondervan. Kindle Edition.
- Keller, Timothy og Michael Keller. 2017. »University Missions and Evangelism Today«. I *Serving the Church. Reaching the World. Essays in Honour of Don Carson*, redigert av Richard Cunningham. London: InterVarsity Press.
- Marsden, George M. 2016. *C. S. Lewis's Mere Christianity: A Biography*. Lives of Great Religious Books Series. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- McGrath, Alister E. 2012. *Mere Apologetics: How to Help Seekers & Skeptics Find Faith*. Grand Rapids: Baker Books.
- Morley, Brian K. 2015. *Mapping Apologetics: Comparing Contemporary Approaches*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Netland, Harold. 2001. *Encountering Religious Pluralism: The Challenge to Christian Faith & Mission*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Netland, Harold. 2014. »The Cape Town Commitment: Continuity and Change«. I *The Lausanne Movement: A Range of Perspectives*, redigert av Lars Dahle, Margunn S. Dahle og Knud Jørgensen, 426-438. Oxford: Regnum Books.
- Pier, Mac. 2012. *Consequential Leadership: 15 Leaders Fighting for Our Cities, Our Poor, Our Youth and Our Culture*. Downers Grove: IVP Books. Kindle Edition.
- Pier, Mac. 2016. *A Disruptive Gospel: Stories and Strategies for Transforming Your City*. Grand Rapids: Baker Publishing Group. Kindle Edition.
- Schnabel, Eckhardt. 2008. *Paul the Missionary: Realities, Strategies and Methods*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Yeh, Allen. 2016. *Polycentric Missiology: 21st-Century Mission from Everyone to Everywhere*. Downers Grove: InterVarsity Press. Kindle Edition.

Forfatter

Lars Dahle

NLA Mediehøgskolen Gimlekollen

Bergtoras vei 120

4633 Kristiansand

Norge

lars.dahle@nla.no

Artiklen er blevet godkendt ved en redaktionsuafhængig fagfælle vurdering.